

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการด้านสนทนาข่าวทางวิทยุ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบลึก ข้อมูลจากเทปบันทึกการเป็นระยะเวลา สัปดาห์ของการออกอากาศรวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์แผนรายการประจำในด้านความพึงพอใจจากการรับฟังแต่ละรายการที่เป็นกรณีศึกษาและข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยในฐานะผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ

ศิริชัย ศิริภายะ (2529) ได้กล่าวถึงงานวิจัยเชิงคุณภาพไว้ว่า

“การวิจัยเชิงคุณภาพก็เป็นการหาข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ด้วย เพราะปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องทางสังคมที่ฝังรากลึกทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ภาคเด่นที่นักวิจัยเชิงปริมาณเหลือไว้ให้ทำ เพราะฉะนั้นการวิจัยเชิงคุณภาพจึงมีวิธีการศึกษาได้หลายแง่มุม ทั้งนี้รวมทั้งการวิเคราะห์เชิงอุปนัย การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ค้นหาความหมาย ข้อมูลจากศูนย์เก็บเอกสาร ข้อมูลจากการคำนวณทางสถิติ ทั้งนี้เพราะการวิจัยทางด้านคุณภาพมุ่งที่จะค้นหาสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องของมนุษย์”

แหล่งข้อมูลหลักและการเก็บรวบรวมข้อมูล

กำหนดประชากรโดยอาศัยเกณฑ์ในการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา โดยคัดเลือกกลุ่มประชากรที่ทำหน้าที่ผู้ดำเนินรายการด้านสนทนาข่าวทางสถานีวิทยุจาก 5 กลุ่มหลักในช่วงเวลา Prime Time (ช่วงเช้า 8.00-10.00 น. และช่วงเย็น 17.00-19.00 น.) และรวมถึงในช่วงเวลาที่ไม่ใช่ Prime Time (แต่เนื้อหาของรายการเน้นรูปแบบของสนทนาข่าวที่น่าสนใจ) เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดจำนวนประชากรเท่ากันในแต่ละกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มวิทยุไอเอ็นเอ็น เติดีโอ (96.5) กลุ่มวิทยุนิวส์แอนด์ทอล์ค (101) กลุ่มวิทยุเนชั่น (89.5 และ 90.5) กลุ่มวอร์ซี้ด็อก (97.0) และกลุ่มวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ (92.5)

1. กลุ่มไอเอ็นเอ็น เรดิโอ ดำเนินงานโดยบริษัทไอเอ็นเอ็นเรดิโอ จำกัด เป็นกลุ่มธุรกิจที่เชี่ยวชาญด้านการผลิตรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ มีสำนักข่าวเป็นของตัวเองอัน ปัจจุบัน (2541) ได้รับสัมปทานให้บริหารเวลาในคลื่น 96.5 ภายใต้ชื่อ Business radio และ 96.0 ภายใต้ชื่อร่วมด้วยช่วยกัน ผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวที่เลือกศึกษาจากกลุ่มนี้มีจำนวนสามคนจากสามรายการซึ่งอยู่ในช่วงเวลาที่ มีผู้ฟังมาก มีรูปแบบที่เน้นการรายงาน วิเคราะห์สถานการณ์และการสัมภาษณ์บุคคลในข่าว ผู้ดำเนินรายการที่เลือกศึกษาได้แก่

दनัย เอกมหาสวัสดิ์ ผู้ดำเนินรายการ "เจาะลึกทั่วไทย อินไซด์ไทยแลนด์" คลื่น 96.5 จันทร์ถึงศุกร์ เวลา 7.30-10.00 น.

พรชัย วีระณรงค์ ผู้ดำเนินรายการ "เจาะข่าว ฮีตนิวส์" คลื่น 96.5 จันทร์ถึงศุกร์ เวลา 20.30-23.00 น.

ถนอม อ่อนเกตุพล ผู้ดำเนินรายการ "นิวส์ เทรนด์" คลื่น 96.5 จันทร์ถึงศุกร์ เวลา 10.00-12.00 น.

2. กลุ่มวิทยุเนชั่น ดำเนินงานโดยเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป เป็นผู้รับจ้างผลิตรายการด้านข่าวสารโดยไม่ได้เป็นผู้รับสัมปทานโดยตรง แต่เป็นผู้ผลิตรายการด้านสนทนาข่าวทางวิทยุที่ได้รับความนิยมเชื่อถือและถูกจ้างให้เป็นผู้ดำเนินงานผลิตรายการในคลื่นต่าง ๆ อยู่เสมอ มีจุดแข็งอยู่ที่การมีสื่อครบวงจรอยู่ในมือ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์วิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งช่วยในการเป็นฐานข้อมูลให้กับการผลิตรายการสนทนาข่าวทางวิทยุที่เน้นเรื่องความรวดเร็วของข่าวสาร ผู้ดำเนินรายการที่เลือกมาศึกษาจากกลุ่มนี้คือ กนก รัตนวงศ์สกุล ผู้ดำเนินรายการ "เก็บตกจากเนชั่น" คลื่น 90.5 (คลื่นข่าวธุรกิจ) จันทร์ถึงศุกร์ เวลา 8.00-10.00 น. และ 17.00-19.00 น.

3. กลุ่มนิวส์ แอนด์ทอล์ค เอฟเอ็ม ดำเนินงานโดยบริษัทมีเดียพลัส ออกอากาศทางคลื่น 101 มีบริษัทผู้จัดกรเป็นบริษัทแม่ และฐานข่าว ข้อมูลและสนับสนุนการดำเนินงาน ถือเป็นคลื่นข่าวที่ได้รับความนิยมสูงสุด ด้วยจุดขายที่รายการด้านเศรษฐกิจ-การเมือง เลือกศึกษาผู้ดำเนินรายการสามท่านจากสามรายการซึ่งอยู่ในช่วงเวลาที่ มีผู้รับฟังมาก ได้รับความนิยมสูงและ และเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารสื่อสิ่งพิมพ์ควบคู่ไปกับการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ ได้แก่

วีระ ชีระภัทรานนท์ ผู้ดำเนินรายการ "คุยเฟื่องเรื่องเงิน" จันทร์ถึงศุกร์ เวลา 9.00-10.30 น.

คำคุณ สิทธิสมาน ผู้ดำเนินรายการ "บนเส้นทางกรปฎิรูป" วันอังคาร เวลา 20.00-22.00 น.

วิเชษฐ์ พิชัยรัตน์ ผู้ดำเนินรายการ "สร้างบ้านแปงเมือง" จันทร์ถึงศุกร์ เวลา 17.00-19.00 น.

4. **วิทยุกรมประชาสัมพันธ์** ดำเนินงานโดยทีมงานข่าวและรายการของสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ หลังจากที่มีการวางรูปแบบให้สถานีวิทยุคลื่น 92.5 เป็นสถานีเพลงและข่าวสาร ผู้ดำเนินรายการที่เลือกศึกษา คือ ฟองสนาน จามรจันทร์ ผู้ดำเนินรายการ "บันทึกสถานการณ์การเมือง" คลื่น 92.5 จันทร์ถึงศุกร์ เวลา 8.00-9.00 น. เนื่องจากเป็นสื่อมวลชนด้านข่าววิทยุที่มีชื่อเสียงและมีประสบการณ์ในสายงานข่าวมายาวนาน โดยเฉพาะสายงานด้านข่าววิทยุ

5. **กลุ่มวอर्थดีออก** เป็นบริษัทรับจ้างผลิตรายการด้านข่าวสารที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องด้วยชื่อเสียงของ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ผู้ดำเนินรายการที่เลือกมาศึกษาคือ เกกิง สมทรัพย์ ผู้ดำเนินรายการ "เพื่อบ้านเพื่อเมือง" คลื่น 97.0 จันทร์ถึงศุกร์ 8.00-10.00 น. เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ในวิชาชีพสื่อมวลชนมายาวนานและมีประสบการณ์ทั้งการผลิต วางรูปแบบรายการและดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุควบคู่ไปกับสายงานด้านสื่อสิ่งพิมพ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการด้านข่าวสารทางวิทยุ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยผู้ศึกษาวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง รวมทั้งศึกษาลักษณะการดำเนินรายการของผู้ดำเนินรายการที่เป็นกรณีศึกษาจากการติดตามฟังรายการโดยสม่ำเสมอ ในส่วนของการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ติดต่อนัดหมายผู้ดำเนินรายการสนทนาที่เป็นกรณีศึกษาล่วงหน้าทางโทรศัพท์ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดี ด้วยเหตุผลที่ผู้ดำเนินรายการระบุว่าต้องการให้การสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาด้านการจัดการสนทนาข่าวทางวิทยุ การสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง โดยใช้กรอบคำถามกว้าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนคำถามและการเรียงลำดับคำถามไปในแต่ละครั้งของการสัมภาษณ์ตามคุณสมบัติและภูมิหลังที่แตกต่างกันของผู้ดำเนินรายการ การสัมภาษณ์ดำเนินไปอย่างราบรื่น สนทนาอย่างเป็นกันเอง มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ข้อมูลระหว่างผู้วิจัยกับผู้ดำเนินรายการที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยใช้เวลาในการสัมภาษณ์จนได้ข้อมูลเท่าที่ต้องการ แต่ในบางจุดของคำถาม เช่นประเด็นเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ ผู้วิจัยสังเกตว่า ผู้ดำเนินรายการที่เป็นกรณีศึกษายังมีความลังเลอยู่บ้างที่จะตอบอย่างตรงไปตรงมา เพราะเป็นเรื่องที่อ่อนไหวในเชิงธุรกิจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการวิทยุด้านข่าวสารจากผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัยดังนี้

1. แยกแยะให้เห็นกระบวนการและวิธีการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ ลักษณะการเล่าข่าว และลักษณะการทำวาทกรรมทั้งในลักษณะที่เป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของผู้ดำเนินรายการที่เป็นกรณีศึกษา และลักษณะที่เป็นจุดร่วม โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับ

- การใช้เสียง
- การโต้ตอบระหว่างคู่สนทนาข่าว
- การคัดเลือกและนำเสนอประเด็นข่าว
- การเลือก และติดต่อสัมภาษณ์บุคคลในข่าว
- ลักษณะการสัมภาษณ์บุคคลในข่าว
- การบริหารช่วงเวลาการนำเสนอเนื้อหา
- การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการหาทางออกในปัญหาความขัดแย้งระหว่าง บทบาทหน้าที่ กับผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ หรือข้อจำกัดอื่นๆ
- การประเมินบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ส่งสาร

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวผู้ดำเนินรายการ เช่น อุดมการณ์ ทักษะคติ ประสพการณ์ ความรู้ พื้นฐานด้านวิชาชีพ และปัจจัยภายนอก เช่น ปัจจัยทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมองค์กร สื่อโซเชียลด้านการแข่งขันและระบบอุปถัมภ์ (ผู้สนับสนุนรายการ, ผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ, เพื่อนพ้อง และเครือข่ายความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในระบบการผลิต) ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการ ในการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ

3. วิเคราะห์ปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการว่ามีผลอย่างไรต่อการแสดงบทบาทหน้าที่สื่อมวลชน

การนำเสนอข้อมูล

ใช้การนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยแยกแยะให้เห็นปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดลักษณะการดำเนินรายการด้านสนทนาชาวทางวิทยุ โดยเปรียบเทียบลักษณะปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการดำเนินรายการของผู้ดำเนินรายการแต่ละคนที่เป็นกรณีศึกษา และนำแนวคิดทฤษฎีด้านบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน การเล่าเรื่อง การทำวาทกรรม และการสื่อสารทางการเมือง มาเชื่อมโยงกับผลการศึกษาวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และจากประสบการณ์การดำเนินรายการสนทนาชาวทางวิทยุของผู้วิจัย

โดยสรุป การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการสนทนาชาวทางวิทยุ” ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ดำเนินรายการสนทนาชาวทางวิทยุที่ได้รับความนิยมจำนวน 9 ตัวอย่าง จาก 5 กลุ่มผู้ผลิต โดยใช้แนวคำถามแบบเปิด เพื่อค้นหาคำตอบสำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องทราบถึงรูปแบบลักษณะการดำเนินรายการสนทนาชาวทางวิทยุและปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อลักษณะการดำเนินรายการ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ดำเนินรายการเป็นวิธีการที่เหมาะสม ทำให้ได้ข้อมูลที่มาจากการประเมินบทบาทของผู้ดำเนินรายการซึ่งค่อนข้างมีอิสระในการกำหนดประเด็นและนำเสนอเนื้อหาในรายการและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังกล่าวมีน้ำหนักเพียงพอที่จะนำไปสู่การสรุปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลโดยตรงต่อกระบวนการทำงานของผู้ดำเนินรายการที่เป็นกรณีศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย